

RAPPORT 30 2017

Kulturhistoriske registreringar

Detaljregulering for Fv 245 Fosse-Moldekleiv
Meland kommune

Forord

Etter omorganiseringa av kulturminnevernet i 1990 vart ansvaret for automatisk freda kulturminne i plansaker overført til fylkeskommunane. I Hordaland fylkeskommune er det Fylkeskonservatoren ved Kultur- og idrettsavdelinga som utfører det kulturminnefaglege arbeidet. Planområda vert sjekka ut i høve til arkivopplysningar om kjente automatisk freda kulturminne. Det vert og gjort ei kulturminnefagleg vurdering om det må gjerast arkeologiske registreringar i felt.

Den arkeologiske registreringa i felt har som mål å finne ut om eit planlagd tiltak vil komma i konflikt med automatisk freda kulturminne (eldre enn 1537). I den grad tiltaket vil verka inn på nyare tids kulturminne vil desse bli kort omtalte.

Denne rapporten er utarbeidd på bakgrunn av arkeologisk registrering i felt. Rapporten gjev opplysningar om arbeidsomfang, utstrekning og karakter av registrerte kulturminne, og om framlagde planar er i konflikt med kulturminne.

OM RAPPORTEN

Ansvarleg avdeling/eining: Kultur- og idrettsavdeling/ Fylkeskonservatoren
Kontaktinformasjon/ e-post: monika.serafinska@hfk.no
Dato/ev. versjonsnr. Rapport 30, 2017

INNHALD

1. Samandrag	5
2. Bakgrunn	5
3. Kulturminne og kulturmiljø - nokre sentrale omgrep	5
4. Metode	6
5. Området	8
6. Tidlegare registreringar og funn i området	9
7. Undersøkinga	10
7.1 Automatisk freda kulturminne - Askeladden Id 151124 - buplass frå seinmesolitikum	12
7.2 Nyare tids kulturminne	13
7.3 Undersøkte områder i samband med planen	16
7.3.1 Område 1 - på eigedom gnr. 26, bnr. 5	16
7.3.2 Område 2 - eigedom gnr. 26, bnr. 23 og 118	21
7.3.3 Område 3 - eigedom gnr. 27, bnr. 6	23
7.3.4 Område 4 - eigedom gnr. 27, bnr. 9	26
7.3.5 Område 5 - eigedom gnr. 27, bnr. 10	29
8. Konklusjon	32
Litteratur	33

FIGURLISTE

Figur 1. Oversikt over dei arkeologiske periodane	6
Figur 2. Strandforysnyingskurve for Fossesjøen i Meland kommune (etter Lohne 2006)	7
Figur 3. Oversiktskart over delar av Hordaland med planområdet	8
Figur 4. Kart over planområdet si utstrekking	8
Figur 5. Kartutsnitt med kulturminne med Askeladden Id 35883 og 107907 avmerka	9
Figur 6. Kartutsnitt med kulturminne med Askeladden Id 151124, 107918 og 66412 avmerka	9
Figur 7. Oversynskart over dei fem område kor det vart sjakta med gravemaskin	10
Figur 8. Sjaktliste	11
Figur 9. Oversiktskart som viser plassering av steinalderbuplass Askeladden Id 151124	12
Figur 10. Flyfoto med steinalderbuplass Id 151124 avmerka (etter Askeladden.ra.no)	13
Figur 11. Potetkjellar i område 2 (gnr. 26, bnr. 23)	13
Figur 12. Kvit ring viser plassering til potetkjellar på gnr. 26, bnr. 23.	14
Figur 13. Viser dei to ruinane, og steinalderbuplass Id 151124	15
Figur 14. Viser kvernhuset i elva (Id 151548) sett mot vest	15
Figur 15. Oversynsbilete på sørsida av vegen i område 1 (gnr. 26, bnr. 5)	16
Figur 16. Oversynsbilete på sørsida av vegen i område 1 (gnr. 26, bnr. 5)	17
Figur 17. Oversynsbilete sjakt 2 på eigedom gnr. 26, bnr. 5 (område 1)	17
Figur 18 .Oversynskart over område 1	18

Figur 19. Viser omtrentleg plassering på gamlevegen georeferert frå eit utskiftningskart over gnr. 26 på Litle Bergen.	19
Figur 20. Oversynsbilete teke i sjakt 1 på eigedom gnr. 26, bnr. 5 (område 1)	20
Figur 21. Oversynskart over grøftar/veiter på gnr. 26, bnr. 5.	20
Figur 22. Oversynskart over område 2 (gnr. 26, bnr. 23 og 118).	21
Figur 23. Oversynskart over område 2 med negative prøvestikk avmerka.	22
Figur 24. Oversynsbilete over område 2 teke mot vegen og område 1, teke mot søraust.	22
Figur 25. Arbeidsbilete område 2, teke mot vegen i sør.	23
Figur 26. Oversynskart over område 3 (gnr. 27, bnr. 6).	24
Figur 27. Oversynsbilete område 3, teke mot VNV.	25
Figur 28. Viser undergrunnsforhold i område 3 (Sjakt 13A).	25
Figur 29. Oversyn undergrunnsforhold område 3 (sjakt 13 B) myr over berg.	26
Figur 30. Oversynskart område 4 (gnr. 27, bnr. 9).	27
Figur 31. Oversynsbilete område 4 (gnr. 27, bnr. 9), teke mot NA.	28
Figur 32. Oversynsbilete sjakt 19 område 4 (gnr. 27, bnr. 9), teke mot SV.	28
Figur 33. Sjakt 20 i område 4 (gnr. 27, bnr. 9) med påførde massar over myr, teke mot VNV.	29
Figur 34. Oversynskart område 5 (gnr. 27, bnr. 10).	30
Figur 35. Oversynsbilete område 5 (gnr. 27, bnr. 10), teke mot ASA.	31
Figur 36. Oversynsbilete område 5 (gnr. 27, bnr. 10) med sjakt 21 A,B,C, teke mot NV.	31

1. SAMANDRAG

I samband med detaljregulering for Fv 245 mellom Fosse og Moldekleiv i Meland kommune har Kultur- og idrettsavdelinga ved Hordaland fylkeskommune gjennomført ei arkeologisk registrering med siktemål å kartleggje eventuell konflikt med automatisk freda kulturminne i planområdet. Registreringa vart gjennomført i perioden 13.-22. november 2017. Arbeidet vart utført av Ailén Moltu Frækhaug og Louise Bjerre Petersen. Rapport er skriven av Ailén Moltu Frækhaug.

I planområdet er det frå før kjend ein automatisk freda steinalderbuplass, Askeladden Id 151124. I samband med registreringa vart det sjakta med gravemaskin på fem område langs traseen (område 1-5). Det vart til saman grave 21 sjakter på dei fem områda. I område 2 vart det og grave fem prøvestikk for hand, då det ut i frå høgde over havet og topografisk plassering var potensial for å finna steinalderlokalitetar. Det vart ikkje gjort nye funn av automatisk freda kulturminne ved registreringa.

Av nyare tidskulturminne vart det registrert ein potetkjellar og ein kvernhusruin innanfor planområdet.

2. BAKGRUNN

Bakgrunn for undersøkinga er detaljregulering for Fv 245 mellom Fosse og Moldekleiv i Meland kommune (saksnummer i saka er 2017/13521). På bakgrunn av dei tidligare kjente funna i planområdet og i nærområdet, og dei topografiske forholda vart delar av planområdet vurdert til å ha potensial for funn av automatisk freda kulturminne under markoverflata. Hordaland fylkeskommune varsla difor arkeologisk registrering i brev datert 18. august 2017.

3. KULTURMINNE OG KULTURMILJØ - NOKRE SENTRALE OMGREP

Kulturminne er konkrete spor etter menneske som levde før oss. Dei omfattar òg stader det er knytt historiske hendingar, tru eller tradisjonar til, jf. kulturminnelova § 2, 1. ledd. Kulturminne kan til dømes vere hus, gravhaugar, tufter, båtar og vegar. Desse kan vere frå tidlegare tider eller frå vår eiga tid.

Med *kulturmiljø* er meint eit område der kulturminne er ein del av ein større heilskap eller samanheng. Kulturmiljø kan til dømes vere ein bydel, eit gardstun med landskapet ikring, eit fiskevær eller eit industriområde med fabrikkar og bustader, jf. kulturminnelova § 2, 2. ledd.

Eit stort tal med verdifulle kulturminne er freda. Gjennom kulturminnelova er kulturminne frå oldtid og mellomalder (inntil år 1537), ståande bygningar eldre enn 1650 og samiske kulturminne eldre enn 100 år automatisk freda. Lova inneheld òg eigne lovføresegner om vern av skipsfunn. Kulturminnelova § 4 inneheld ei liste av ulike typar kulturminne som er automatisk freda. I kulturminneforvaltninga vert det også ofte skilt mellom automatisk freda kulturminne, også kalla fornminne og nyare tids kulturminne.

Dei aller fleste av dei automatisk freda kulturminna er enno ikkje registrert. Det er ulike årsaker til dette. Mest vanleg er at dei ligg under dagens markoverflate, og ikkje er synlege. Det kan og skuldast at ein aldri har leita etter kulturminne i desse områda, eller at kulturminna er så overgrodd at dei ikkje lenger er synlege. Så lenge kartfesting og registrering av automatisk freda kulturminne aldri vil bli fullstendig, er ein i offentleg forvaltning og arealplanlegging avhengig av den informasjonen og dei data kulturminnevernet får fram gjennom registreringsarbeidet. Ved planlegging av offentlege og større private tiltak pliktar den ansvarlege å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminne, jf. kulturminnelova § 9. Ved andre tiltak som inneber endra arealbruk og tiltak i marka, er det arkeologiske undersøkingar etter § 11 i kulturminnelova som skal sikre at både kjente, og hittil uregistrerte automatisk freda kulturminne ikkje vert øydelagde som følgje av eventuelle brot på § 3 i kulturminnelova.

Arkeologiske periodar		Ukalibrert BP	Kalibrert BC/AD
Eldre steinalder	Tidlegmesolitikum (TM)	10 020 – 8900 BP	9500 – 8000 BC
	Mellommolitikum (MM)	8900 – 7690 BP	8000 – 6500 BC
	Seinmesolitikum (SM)	7690 – 5230 BP	6500 – 4000 BC
Yngre steinalder	Tidligneolitikum (TN)	5230 – 4700 BP	4000 – 3300 BC
	Mellomneolitikum, periode A (MNA)	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 BC
	Mellomneolitikum, periode B (MNB)	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 BC
	Seinneolitikum (SN)	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 BC
Bronsealder	Eldre bronsealder (EBA)	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 BC
	Yngre bronsealder (YBA)	2900 – 2440 BP	1200 – 500 BC
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 BC
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 AD
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 AD
Yngre jernalder	Merovingartid	1500 – 1210 BP	570 – 780 AD
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	780 – 1030 AD
Mellomalder	Tidlig mellomalder		1030 – 1150 AD
	Høgmellomalder		1150 – 1350 AD
	Seinmellomalder		1350 – 1537 AD

Figur 1. Oversikt over dei arkeologiske periodane.

Kulturminne frå nyare tid (yngre enn 1537) har meir eller mindre stor verneverdi, men er med unntak av ståande bygningar eldre enn 1650 i utgangspunktet ikkje automatisk freda. Dei kan verte freda etter § 15 i kulturminnelova eller verte regulerte til vern med heimel i plan- og bygningslova. I SEFRAK-registeret er kulturminne frå før 1900 (hovudsakleg ståande bygningar) registrert. I nokre områder er òg kulturminne frå etter 1900 SEFRAK-registrert.

4. METODE

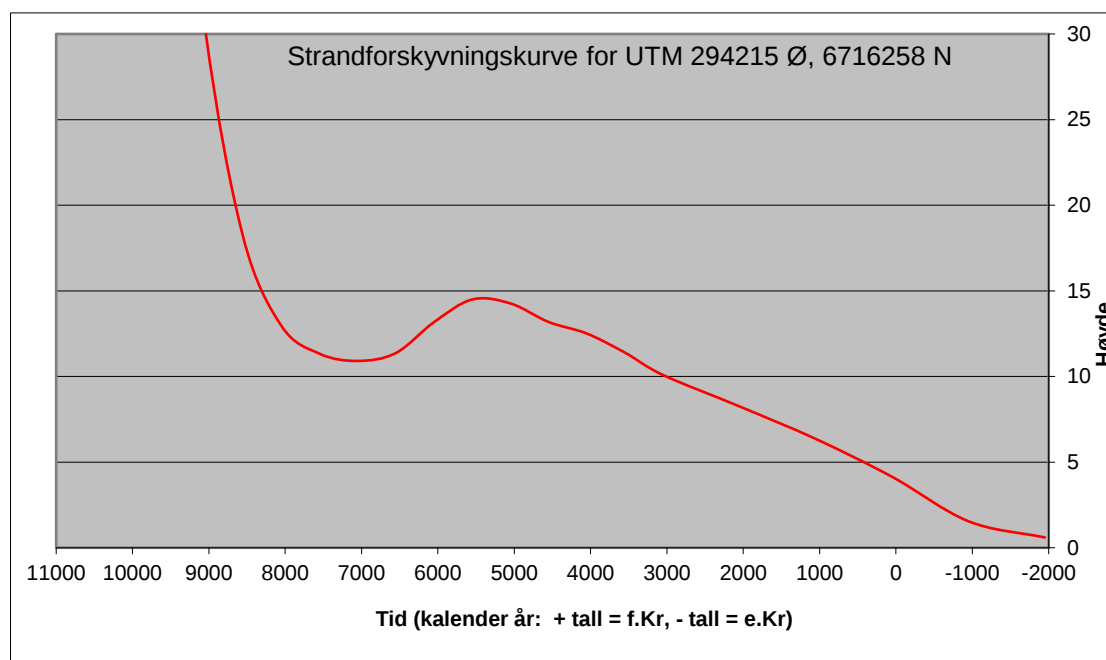
Sidan førhistoriske spor etter menneske ofte ikkje er synleg på markoverflaten, vil registreringsmetode vanlegvis innebere graving manuelt med spade, prøvestikking, eller ved hjelp av gravemaskin, maskinell flateavdekking. I område kor ein reknar med funn av synlege kulturminne vert det søkt i overflata. Ofte vert fleire metodar nytta på ei og same registrering. Kva metode som er vald avheng av topografi, høgd over havet og kva type kulturminne ein reknar med å kunne påvise.

Prøvestikking er den mest nytta metoden for å påvise kulturminne frå steinbrukande tid, men kan også nyttast til å påvise yngre kulturminne. Ved bruk av denne metoden sonderar ein fyrst med eit jordborr etter lausmassar. Ved påvising av lausmassar grev ein så prøvestikk med spade. Prøvestikka er om lag 40 x 40 cm. Den oppgrave massen under torva vert vassålda i såld med 4 millimeter maskevidde. Slik vil funn av reiskap og avslag etter reiskapsproduksjon vere lett å finne.

Maskinell flateavdekking er ein arkeologisk registreringsmetode ofte nytta til å påvise automatisk freda kulturminne i dyrka mark. Metoden går ut på at ein fjernar jordlag med gravemaskin ned til undergrunnen eller til uforstyrra lag med funn av forhistoriske spor. Når den overdekkande jordmassen blir fjerna av gravemaskina følg arkeologane maskina og reinsar fram den avdekka flata for å påvise spor etter førhistorisk aktivitet. Slike spor er til dømes stolpehol og veggriller etter hus, ulike typar nedgravingar som graver, kokegroper og eldstadar, ardspor etter førhistorisk jordbruk eller restar av kulturlag eller dyrkingslag. Ved registreringa er det opna opp søkesjakter i kring tre meters breidde og i varierende lengde.

Ved overflater registrering vert området som skal undersøkast synfare systematisk med tanke på synlege kulturminne. Synlege kulturminne kan vere gravminne, hustuffer, helleristningar, bergmalingar, steingjerder, geilar, jakt- og fangstanlegg, kolgroper, vegar og vegfar, hellerar, runesteinar jernvinne, steinbrot, bygdeborgar.

Landskapet har endra seg mykje sidan førhistorisk tid, enten ved at tidlegare tiders busetjingsområde har gått ut av bruk og grodd att, ved moderne påverking eller ved landheving. Det er utarbeidd kurver over eldre strandlinjer for Hordaland (Lohne 2006; sjå også Rommundset 2005 og Vasskog 2006). Dette kan vere ein god reiskap til å forstå landskapsendringar over tid. Strandlinekurver er også ein metode ein nyttar for å datere steinalderlokalitetar innanfor ei gjeve ramme. Ei strandlinekurve for det gjeldane området er vist på figuren under.

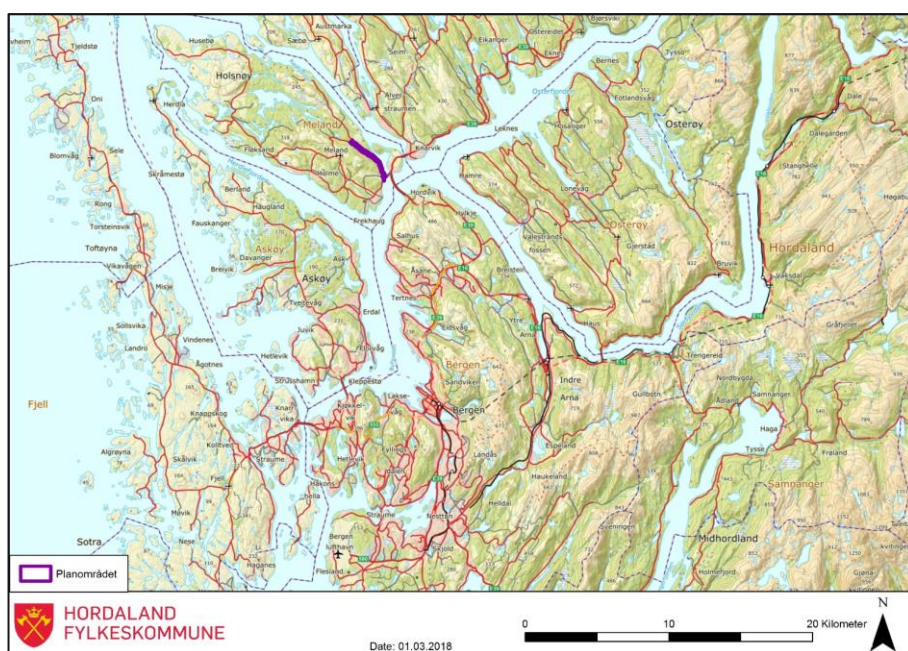

Figur 2. Strandforskyvningskurve for Fossesjøen i Meland kommune (etter Lohne 2006).

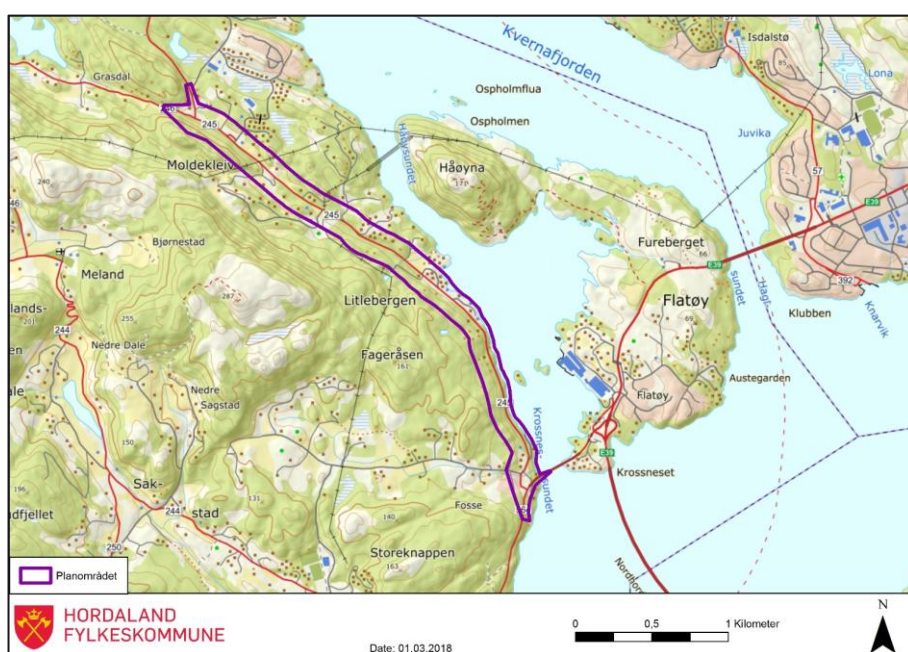
På bakgrunn av kunnskap om tidlegare kjende kulturminne i området, terrenget og nærleik til sjøen kunne ein venta å finne spor frå jernalder og steinalder i planområdet. Ved registreringa vart det grave sjakter med gravemaskin og prøvestukke for hand.

5. OMRÅDET

Planområdet ligg langs Fv 245 Ådlandsvegen i Meland kommune, og strekk seg frå krysset etter Krossnessundbrua i søraust og nordvest-over mot Moldekleiv. Plangrensa i nordvest går der kor Ådlandsvegen går over i Fv 246 Håtuftvegen (figur 3-4). Planområdet omfattar eigedomane gnr. 27, bnr. 6, mfl. og består i hovudsak av bustadområde og dyrka mark.

Figur 3. Oversiktskart over delar av Hordaland med planområdet.

Figur 4. Kart over planområdet si utstrekking.

6. TIDLEGARE REGISTRERINGAR OG FUNN I OMRÅDET

Det er kjent fleire kulturminne i nærområdet, eit av desse, ein buplass frå seinmesolitikum (Id 151124) ligg i sørlege del planområdet på gnr. 25, bnr. 14. På Flatøy, som ligg på andre sida av Krossnessundet, er det tidlegare registrert fleire buplassar frå steinalder (Id 107918, 66412, 107907, 35883). Id 107918 og Id 66412, ligg om lag 300 m frå sørlege del av planområdet, like søraust for Kossnessundbrua. Begge lokalitetane er steinalderbuplassar, og ligg i dag midt i eit bustadfelt. Medan Id 35883 og Id 107907, som og er steinalderbuplassar, ligg om lag 700 m nord-nordaust for sørlege del av planområdet, og i et bustadfelt. Id 151124 som ligg innanfor planområdet, vil verte nærare presentert i neste kapittel.

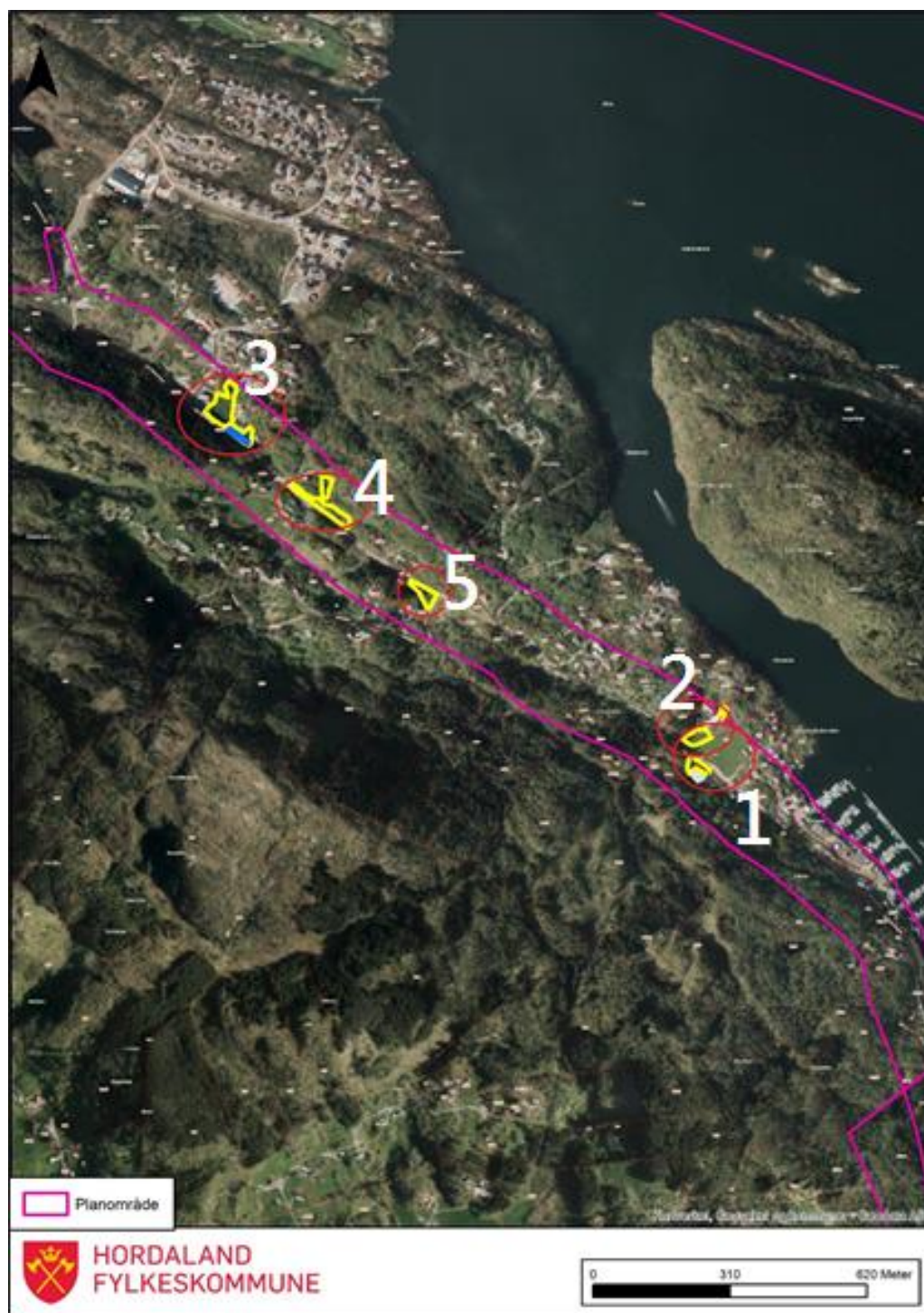
Figur 5. Kartutsnitt med kulturminne med Askeladden Id 35883 og 107907 avmerka .

Figur 6. Kartutsnitt med kulturminne med Askeladden Id 151124, 107918 og 66412 avmerka.

7. UNDERSØKINGA

Undersøkinga vart utført i tidsrommet 13.-22. november 2017, på fem områder innanfor planområdet (figur 7). I samband med registreringa vart det grave 21 sjakter med gravemaskin fordelt på dei fem områda (figur 8). Det vart og grave fem prøvestikk for hand i område 2, som ligg på Sunde i søraustlege del av planområdet. Dette arealet vart vurdert å ha potensial for funn frå steinalder, basert på området si plassering og høgd over havet. Det vart ikkje gjort nye funn i samband med undersøkinga. Eit kart over dei undersøkte områda følgjer under.

Figur 7. Oversynskart over dei fem område kor det vart sjakta med gravemaskin i samband med registreringa.

Ved ei arkeologisk registrering i området i samband med reguleringsplan for Fossesjøen vart det i 2011 påvist ein steinalderlokalitet (Id 151124). Lokaliteten ligg innanfor dagens planområde, og hadde tidlegare vernestatus som uavklart i Riksantikvaren sin kulturminnedatabase «Askeladden». Statusen til lokaliteten vart avklart av arkeologar frå Hordaland fylkeskommune i juni 2017. Lokaliteten er automatisk freda, og avgrensing av denne er no justert i tråd med resultat frå den mindre registreringa, som ikkje vart utført i samband med denne planen. Ettersom steinalderbuplassen ligg innanfor planområdet, vil den verte omtalt i rapporten.

Område 1	Lengd	Breidd	Djupn	Orientering	Skildring
Sjakt 1 A-B	8 m (tilsaman)	2-3 m	40-50 cm	NNA-SSV	Myrlendt og omrota
Sjakt 2	6 m	2-3 m	30-40 cm	NNA-SSV	Tydeleg omrota massar
Sjakt 3	8 m	2-3 m	40 -100 cm	VNV-ASA	Omrota raudbrun siltig sand i botnen, mykje teglstein og moderne skrot i undergrunn. Diverse moderne nedgravingar, ein veite følgje sjaktas lengd.
Sjakt 4	13 m	2-3 m	50 cm	VNV-ASA	Lys siltig sand mot aust, omrota og mykje glas og moderne keramik i undergrunn elles i sjakta
Sjakt 5	4 m	2-3 m	50 -140 cm	VNV-ASA	Myr, tok djupdykk på 140 cm fant ingen undergrunn
Sjakt 6	6 m	2-3 m	50- 60 cm	VNV-ASA	Myrlendt og vått, vatnpåvirka og utvaska gråblå silt i botnen. Vart avslutta grunna veldig mykje vatn og myr
Sjakt 7	19 m	2-3 m	30-40 cm	VNV-ASA	Fin gråblå siltig sand, vatnpåvirka
Sjakt 8	4 m	2-3 m		VNV-ASA	Kun sprengt berg, sjakta vart avslutta
Område 2					
Sjakt 9	22 m	2-3 m	30-60 cm	NNA-SSV	Raudbrun siltig sand, ingen stein. Går grøft på langs i heile sjakta. Mykje moderne skrot i undergrunn.
Sjakt 10	15 m	2-3 m	30-40 cm	NNV-SSA	Veite lengst nord, forstyrta i midtparti med mykje røter og rot, trolig stått trær der? Lengst sør er fin grå oransje sand
Sjakt 11	7 m	2-3 m	60-70 cm	NNA-SSV	Omrota, grunnvatnet står høgt og treng inn. Massar består av ein blanding av torv og myrjord, det ligg ein gamal veite som ikkje er i bruk. Enkelte stader kan ein sjå omrota undergrunn
Sjakt 12	18 m	2-3 m	70-80 cm	NNA-SSV	Forstyrta masser, fleire veiter på tvers av sjakta. Massar består av myr over lys finkorna undergrunn
Område 3					
Sjakt 13 A-B	7 m (tilsaman)	2-3 m	50-120 cm	VNV-ASA	Myr over berg
Sjakt 14	4 m	2-3 m	120 cm	VNV-ASA	Myr
Sjakt 15	4 m	2-3 m	100 cm	VNV-ASA	Myr
Sjakt 16	3 m	2-3 m	100 cm	VNV-ASA	Påførde masser over myr, tynt siltlag før ein treff berg
Sjakt 17	6 m	2-3 m	45-80 cm	VNV-ASA	Påførde masser over myr, tynt siltlag før ein treff berg, går ein veite i sjakta
Område 4					
Sjakt 18	13 m	2-3 m	30-45 cm	VNV-ASA	Matjord over eit tynt goloransje siltlag, deretter berg
Sjakt 19	20 m	2-3 m	40-60 cm	V-A	Raudbrun undergrunn på berg. Sjakta skrånar i ein kraftig helning, går to veiter i sjakta.
Sjakt 20 A-B	7 m (tilsaman)	2-3 m	100 cm	V-A	Påførd storstein og boss over myr, hopper nokre meter, er akkurat samme forholda der, tar djupdykk 1m, finn ikkje undergrunn
Område 5					
Sjakt 21A,B og C	14 m (tilsaman)	2-3 m	50- 130 cm	VNV-ASA	21A: Omrota myrjord med to veiter, kor av ein massiv kisteveite, hopper nokon meter. 21 B/C: Myr over vantnpåvirka silt. Tok djupdykk i både B og C.

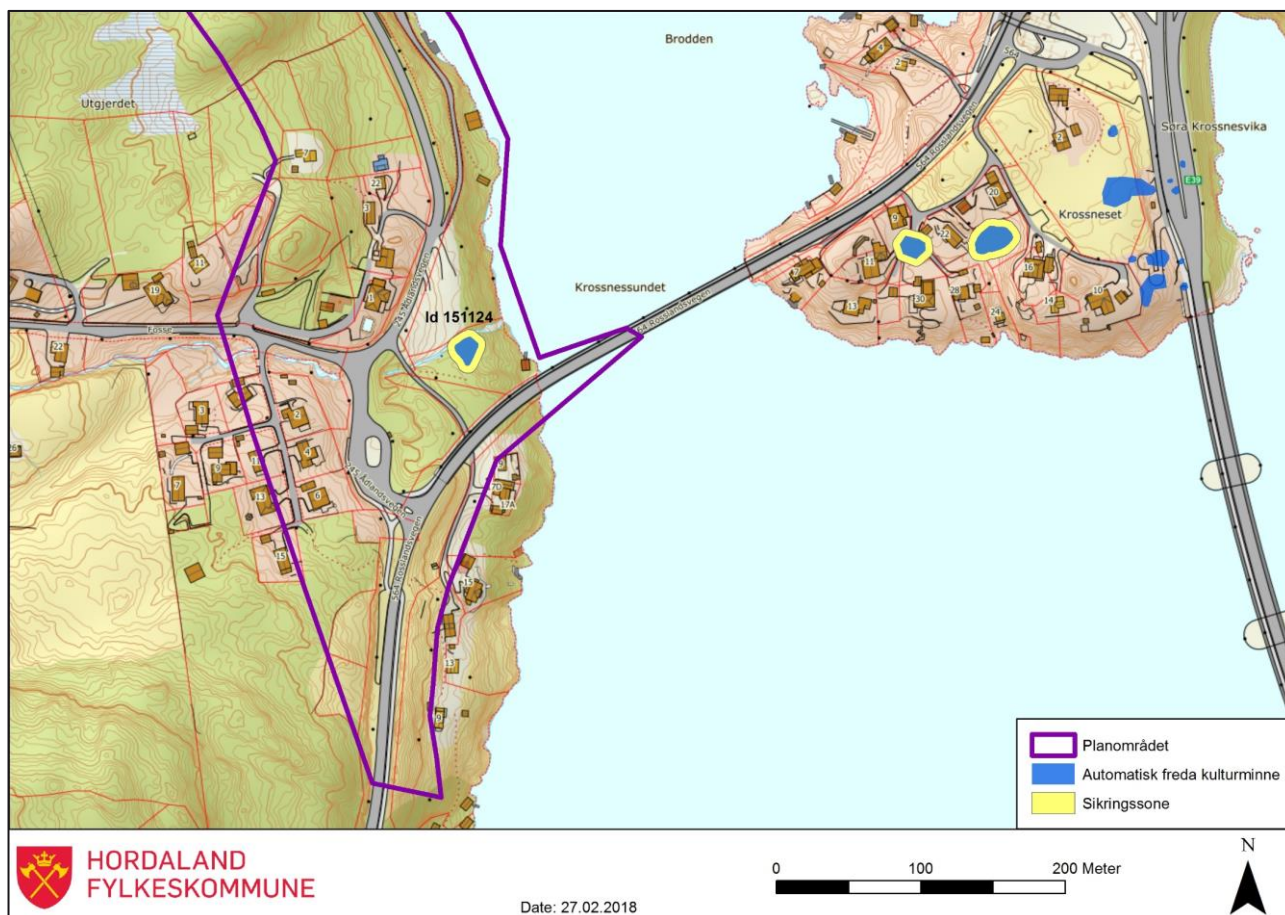
Figur 8. Sjaktliste.

7.1 Automatisk freda kulturminne - Askeladden Id 151124 - buplass frå seinmesolitikum

Buplassen ligg i den sørlege delen av planområdet, like nord for Krossnessundbrua på gnr. 25, bnr. 14 (figur 9-10). Den ligg i ein open lauvskog, på ei graskledd lita flate orientert mot aust. Det går ei elv langs den nord- og vestlege kanten av flata, og ein grusveg langs den sørlege kanten av flata. Mot aust går terrenget bratt ned mot vatnet. Langs nordsida av elva går ein steingard, og i elva står restar av eit kvernhus. Flata ligg på om lag 17 m.o.h., og er for stor del forstyrra av menneskeleg aktivitet. I samband med undersøkinga i 2011, vart det grave 13 prøvestikk, kor av tre var funnførande. Funna som vart gjort den gong var 23 flintavslag og eit par bitar bergkrystall.

I juni 2017 gjennomførte arkeologar frå Hordaland fylkeskommune ei mindre registrering for å få ein avklaring på vernestatus til lokaliteteten, og ei nøyaktig avgrensing av denne. Det vart grave tre nye prøvestikk i steinalderbuplassen sin vestlege del, kor av eit var funnførande. I det funnførande prøvestikket vart det påvist 90 funn i flint, 13 mikroflekkefragment og 77 avslag. Undersøkinga resulterte i at buplassen sin utstrekking vart redusert nokon meter i den vestlege delen, og den har i dag ein storleik på om lag 30 x 27 m, inkludert sikringsona.

Gjenstandane som vart funne på lokaliteten peikar på aktivitet i seinmesolitikum, altså yngre del av eldre steinalder. Dette passer med strandforskyvingskurve for området (figur 2) som viser at lokaliteten sin plassering på 17 m.o.h. var tilnærma strandbunden i denne fasen.

Figur 9. Oversiktskart som viser plassering av steinalderbuplass Askeladden Id 151124.

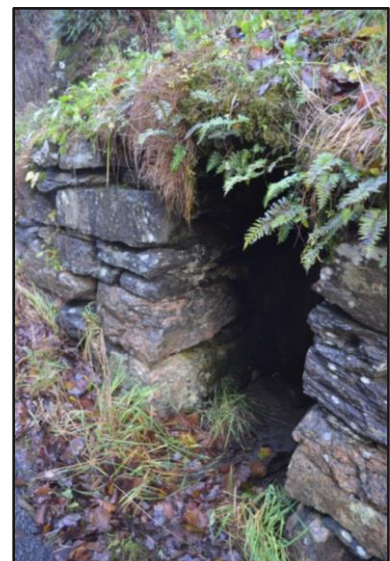

Figur 10. Flyfoto med steinalderbuplass Id 151124 avmerka (etter Askeladden.ra.no).

7.2 Nyare tids kulturminne

Sør i planområdet ligg ein potetkjellar og to ruinar frå nyare tid som kan sannsynleg knyttast til eit kvernhus.

Potetkjellaren ligg i område 2, ved sørvestre kant av eigedom gnr. 26, bnr. 23. Den ligg tett på fylkesvegen, med opning mot vegen (figur 11-12). Kjellaren er bygd opp av opplødd firkanta stein, og taket er graskledd. Høgda på døroppninga er ca. 1,6 m, og utstrekkinga på potetkjellaren er om lag 5 x 3 m.

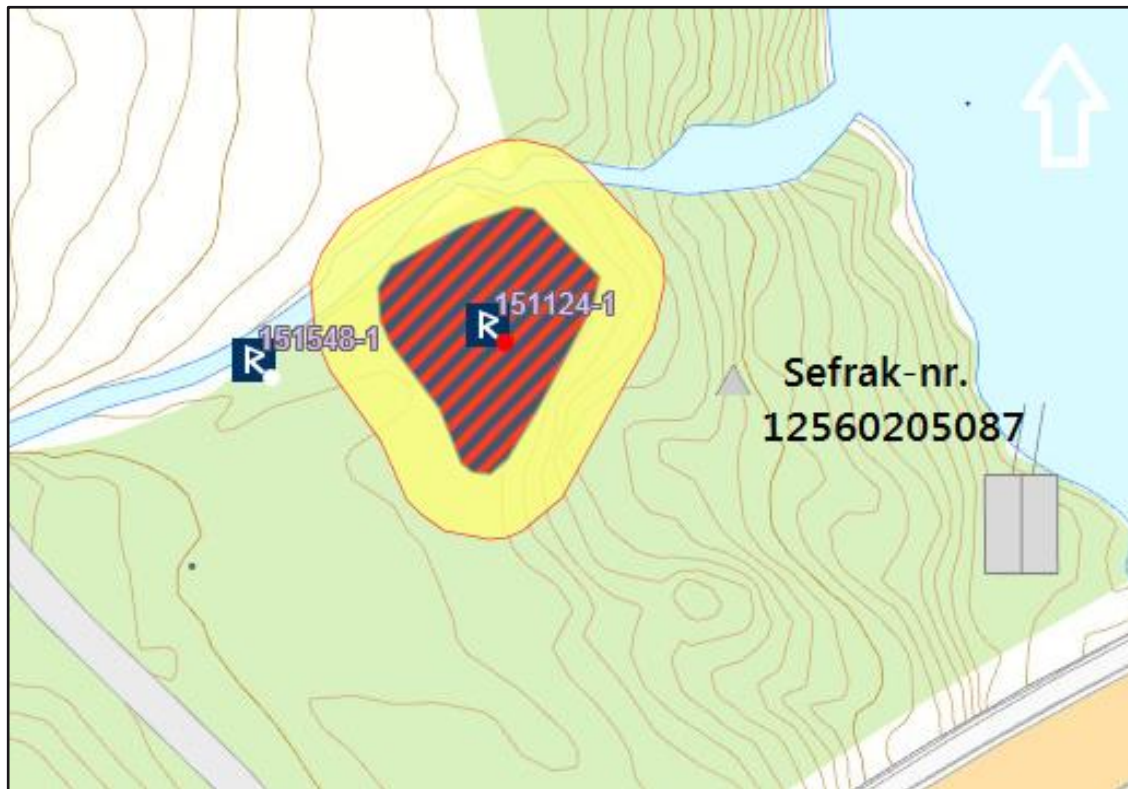

Figur 11. Potetkjellar i område 2 (gnr. 26, bnr. 23).

Figur 12. Kvit ring viser plassering til potetkjellar på gnr. 26, bnr. 23.

I samband med arkeologisk registrering i 2011 vart det på eigeidom gnr. 25, bnr. 14. registrert to ruin som er sannsynleg knytt til eit tidlegare kvernhus (figur 13-14). Den ene ruinen (Askeladden Id 151548) står i elva nordvest for steinalderbuplassen (Id 151124), og aust for ein grusveg. Lenger aust-søraust, i ei bratt skråning, ligg den andre ruinen (SEFRAK-nr. 12560205087) som kan truleg knyttes til ruinen i elva.

Figur 13. Viser dei to ruinane, og steinalderbuplass Id 151124.

Figur 14. Viser kvernhuset i elva (Id 151548) sett mot vest.

7.3 Undersøkte områder i samband med planen

7.3.1 Område 1 - på eigedom gnr. 26, bnr. 5

Område 1 ligg i dyrka mark på Sunde på eigedom gnr. 26, bnr. 5. Dette er om lag midt i planområdet, like vest for bustader og marina. I vest grensar arealet til mellom anna eigedom gnr. 26, bnr. 23 og 118, medan det i nord og sør høvesvis grensar til bustadområde og plangrensa. Området ligg mellom 10 og 20 m.o.h. Det renn ei elv frå nord-nordøst, mot vegen i sør-sørvest. Arealet generelt berar preg av å vera veldig vått, det er mykje lyssiv då særleg på marka nord for vegen, og nokre stader i beiteområda på sør-sida av vegen. Det er tydeleg at fleire veiter/grøftar er øydelagte på nord-sida av vegen, då vatn står høgt i graset fleire plassar. Noko grunneigar og kunne stadfesta.

Området på nord-sida av vegen kan beskrivast som meir eller mindre flatt. Det vart grave to sjakter på denne sida av vegen, desse bar preg av å vera omrota. Sjakt 1 bestod i hovudsak av myr. Fleire veiter var synleg i sjaktene, og vatn fossa ut fleire stadar frå torva, truleg grunna høgt grunnvatn som dels vert skulda allereie kollapsa veiter/grøftar. I følgje eigar skal det ha vorte grøfta på nord-sida av eigedommen i relativt nyare tid. Eigar kunne og vise til kart over plasseringa til desse, kartet viser svært mange grøftar som alle ligg tett på kvarandre (sjå figur 21). På bakgrunn av desse forholda, vart det bestemt å ikkje grave meir på denne sida av vegen.

I følgje grunneigar skal og den gamle hovedvegen (gamlevegen) ha gått like sør for husa på tunet på nord-sida av vegen, og tvers over marka. Gamlevegen skal ha endt i den sør-vestlege enda av den dyrka marka på nord-sida av vegen. Eit utskiftningskart over gnr. 26 på Litlebergen viser kor gamlevegen skal ha gått. Kartet vart georeferert etter endt feltarbeid, og viser at vegen har gått nærare fylkesvegen enn først antatt. Dette kan truleg dels forklara dei svært omrota massene i sjakt 1 og 2.

Figur 15. Oversynsbilete på sørsida av vegen i område 1 (gnr. 26, bnr. 5).

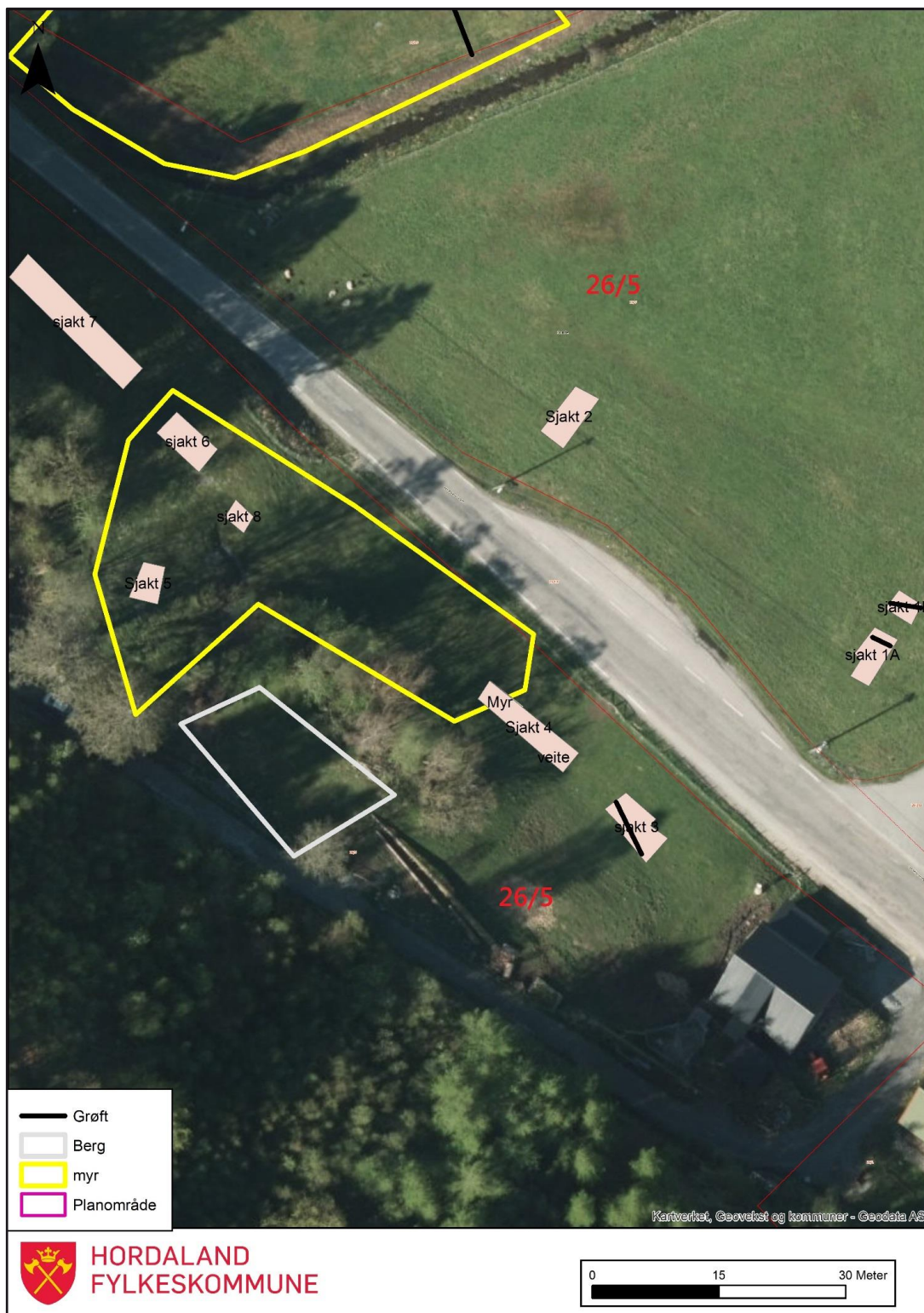

Figur 16. Oversynsbilete på sørsida av vegen i område 1 (gnr. 26, bnr. 5).

Figur 17. Oversynsbilete sjakt 2 på eidegom gnr. 26, bnr. 5 (område 1).

På sør-sida av vegen er det noko tørrare, terrenget er meir kupert og skrånar frå sørvest mot nordaust. Det vart grave seks mindre sjakter på denne sida av vegen. Den midtre delen av området som strekk seg frå nordvestlege ende av sjakt 4 i søraust, til nordvestlege ende av sjakt 6 i nordvest, samt delar av flata kor sjakt 5 ligg, er svært fuktig og myrlendt. Flata lengst søraust kor sjakt 3 og 4 ligg er tørrare, massene berar tydeleg preg av å vera omrota, det går og veiter i sjaktene. På flata lengst nordvest kor sjakt 7 ligg, er det tørre og fine undergrunnsmassar av gråblå vatnpåvirka silt, som ikkje virker forstyrra av moderne inngrep.

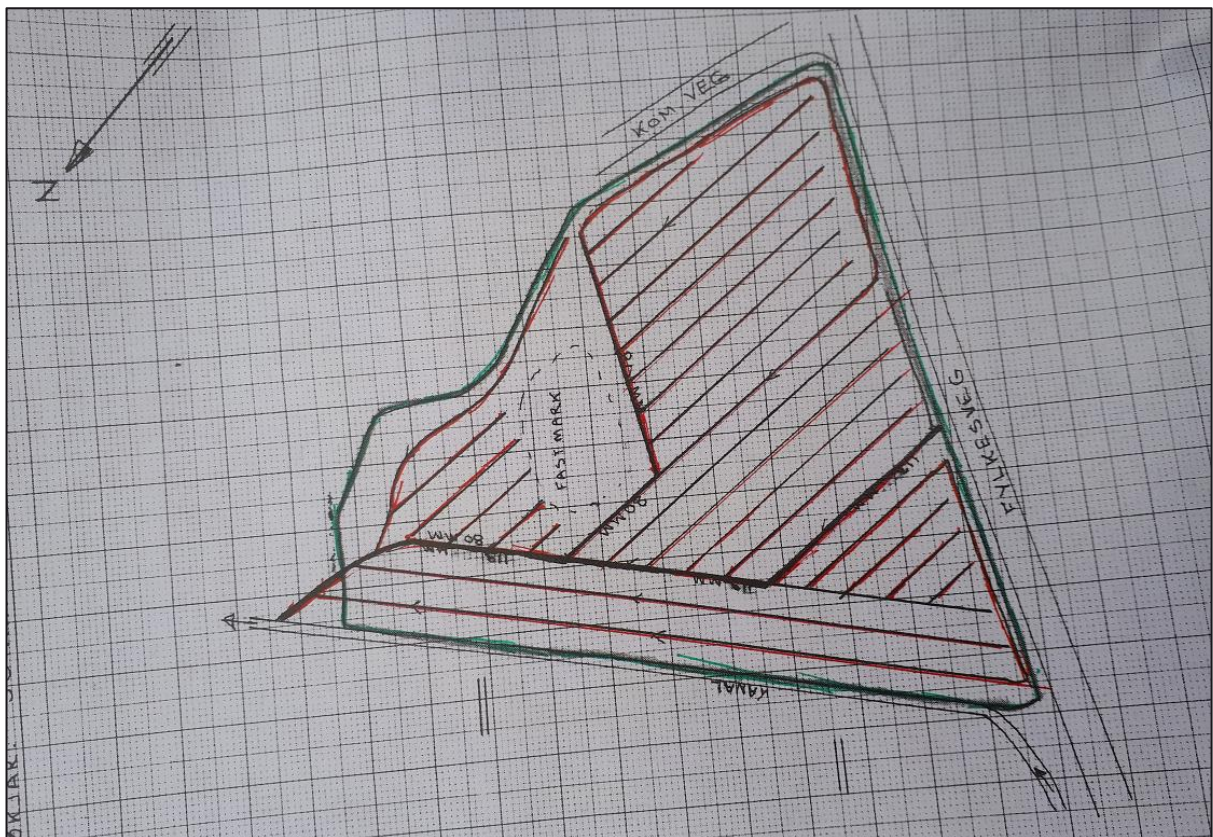
Figur 18 .Oversynskart over område 1.

Figur 19. Viser omtrentleg plassering på gamlevegen georeferert frå eit utskiftningskart over gnr. 26 på Little Bergen.

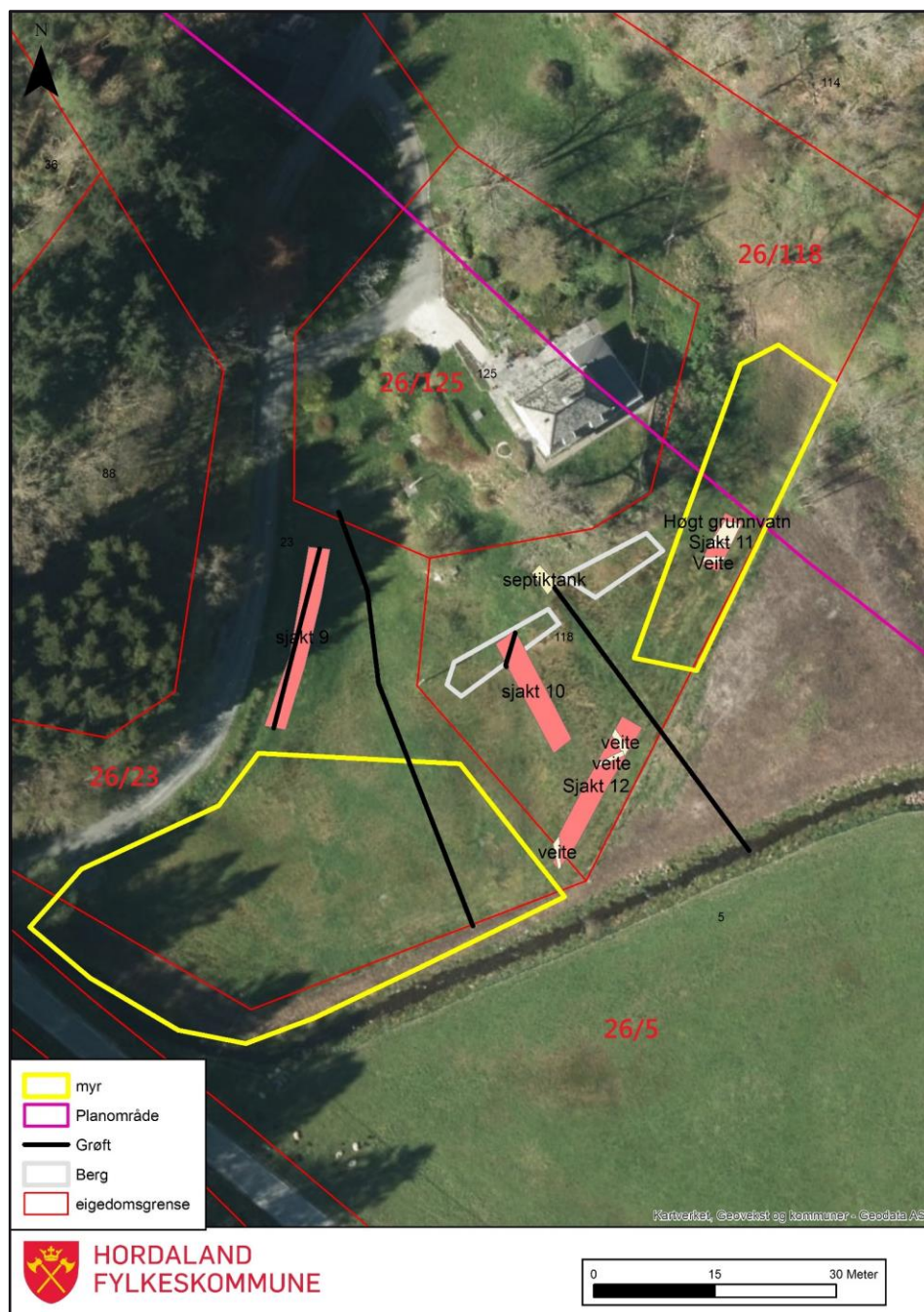
Figur 20. Oversynsbilete teke i sjakt 1 på eigedom gnr. 26, bnr. 5 (område 1). Som ein kan sjå står grunvatnet svært høgt. Sjakta vart avslutta då vi støtte på enden/starten på ein større veite, difor store mengder vatn.

Figur 21. Oversynskart over grøftar/veiter på gnr. 26, bnr. 5.

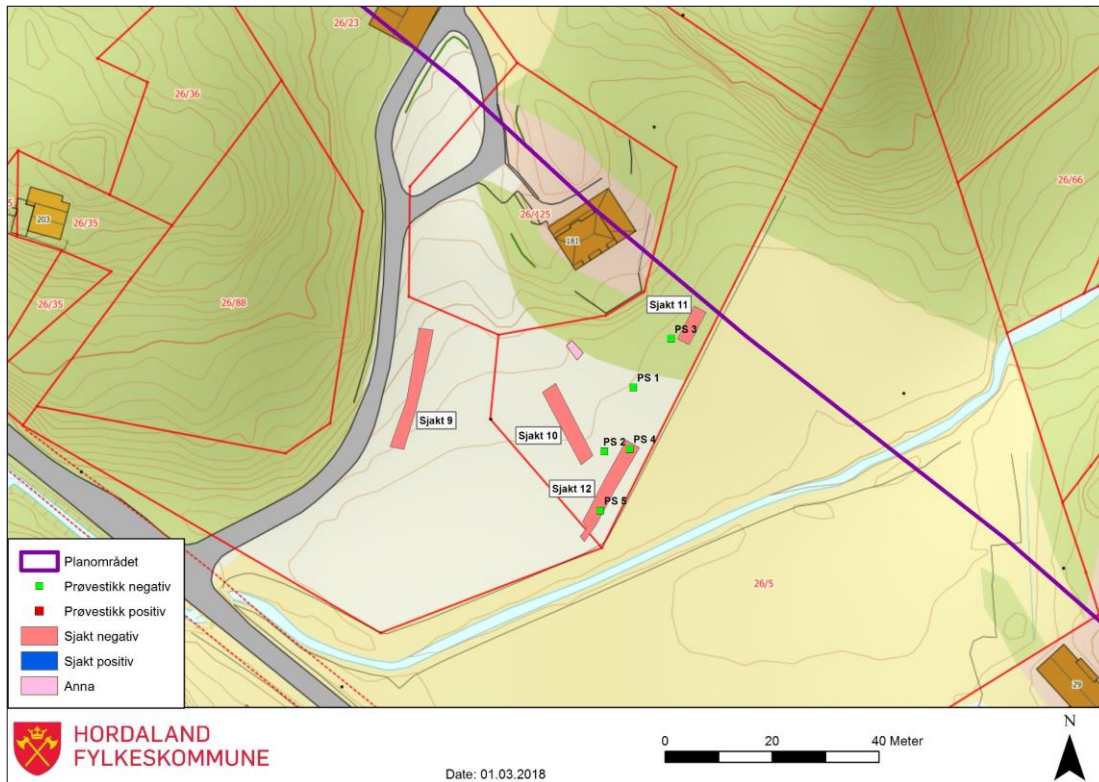
7.3.2 Område 2 - eigedom gnr. 26, bnr. 23 og 118

Område 2 grensar til område 1 (gnr. 26, bnr. 5) i aust og søraust, i nord grensar det til plangrensa og i sør til fylkesvegen, medan det i vest grensar til eigedom gnr.26, bnr. 88. Området strekk seg over to gårds- og bruksnummer. Det vart grave fire sjakter i området (sjakt 9-12), som i hovudsak vart lagt på forholdsvis tørre flater og ryggar (sjå figur 22). Det vart og grave fem prøvestikk for hand på Sunde, gnr. 26, bnr. 118. Alle var funntomme (figur 23).

Figur 22. Oversynskart over område 2 (gnr. 26, bnr. 23 og 118).

26/23 ligg fordelt over to nivåer. På flata nær vegen er myr, som i løpet av dei siste 100 åra har vorte dreneret av treveiter samt fleire steinsatte veiter. Om lag 50 m frå vegen skrånar terrenget. Grunnen består her av faste massar og ein undergrunn av raudbrun siltblanda sand. Diagonalt over området løpar ei ny grøft (grunneigar pers.med).

Figur 23. Oversynskart over område 2 med negative prøvestikk avmerka.

26/118 ligg primært på eit mindre platå over gnr. 26, bnr. 23. Flata består av myrjord og lys finkorna undergrunn. Mot grensa til gnr. 26, bnr. 5 veks det siv og or, som begge er indikatorar på eit fuktig terreng. Det renn ei elv ved grensa til gnr. 26, bnr. 5, kor veitene frå eigedommen har sitt utløp. I den nordlege delen av området er det veldig fuktig, området ligg i botnen av ein høg skråning. På grensa til gnr. 26, bnr. 23 ligg ein septiktank med dobbeltkammer og sandfilter, frå denne går ei grøft som har utløp i elva.

Figur 24. Oversynsbilete over område 2 teke mot vegen og område 1, teke mot søraust.

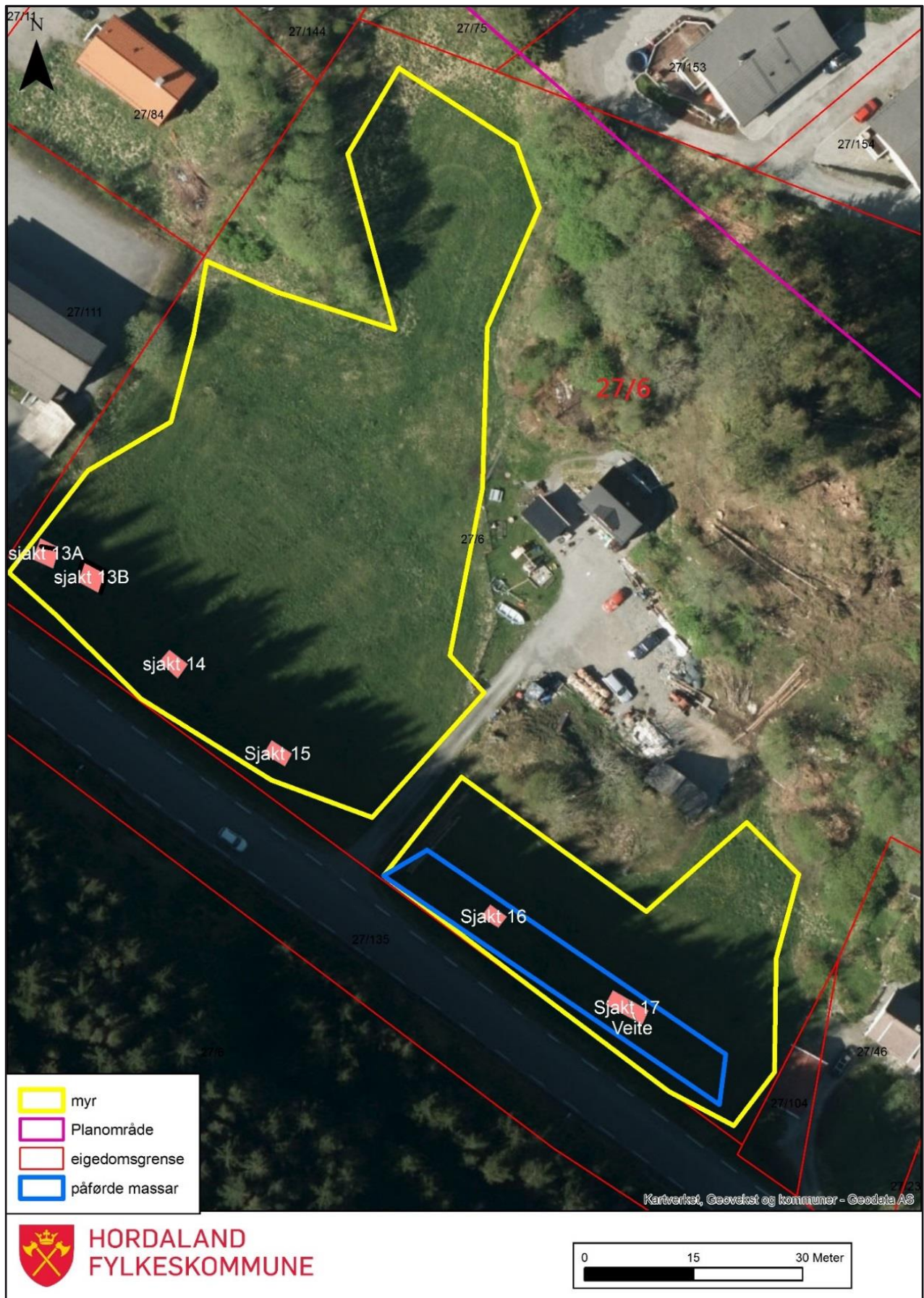
Figur 25. Arbeidsbilette område 2, teke mot vegen i sør.

7.3.3 Område 3 - eigedom gnr. 27, bnr. 6

Område 3 ligg på eigedom gnr. 27, bnr. 6, og grensar til forsamlingshuset til Bethel og ein parkeringsplass (gnr. 27, bnr. 111) mot vest. Arealet grensar til eigedom gnr. 27, bnr. 25 i retning aust, til fylkesvegen i sør og bustadområde i nord. Området ligg i dyrka mark lengst nord av dei undersøkte områda.

I følgje grunneigar har marka tidlegare vorte nytta som beite. Den er etter deira meining ueigna som dette, då det er veldig myrlendt og vått, spesielt midt på marka og nord- og nordaust-over mot eigedom gnr. 27, bnr. 153 og 154 (grunneigar pers.med). Dette stemte bra med den oppfatninga vi fekk av området då vi gjekk over det med jordbørr. I følgje grunneigar går det fleire grøftar på det djupaste punktet om lag midt på marka (grunneigar pers.med). Med utgangspunkt i denne informasjonen, og inntrykket vi sjølv fekk av marka då vi gjekk over den, vart det bestemt å ikkje grave sjakter i denne delen av området.

Det vart grave fem mindre sjakter i område 3 (sjakt 13-17). Desse vart lagt på ei rygg ca. 7-9 m frå fylkesvegen, i den sørlege og sør-vestlege delen av område 3, kor det var forholdsvis fast undergrunn. Massene i sjaktene består av myrjord og mykje påførd tre, som er typisk i myrlendte område, ein treff deretter berg. Medan sjakt 16 og 17 på søraust-sida av marka består av påførde massar over myrjorda, ein treff deretter eit tynt lag med vatnpåvirka silt over berg.

Figur 26. Oversynskart over område 3 (gnr. 27, bnr. 6).

Figur 27. Oversynsbilete område 3, teke mot VNV.

Figur 28. Viser undergrunnsforhold i område 3 (Sjakt 13A).

Figur 29. Oversyn undergrunnsforhold område 3 (sjakt 13 B) myr over berg.

7.3.4 Område 4 - eieendom gnr. 27, bnr. 9

Område 4 ligg i dyrka mark i den sørlege delen av eieendom gnr. 27, bnr. 9. Området grensar til gnr. 27, bnr. 25 i vest, til Ådlandsvegen i sør, til plangrensa i nord, og til mellom anna gnr. 27, bnr. 29 i aust. Området består av ei større flate ved vegen, kor terrenget er svært fuktig og myrlendt. Samt ei smalare flate i hellande terreng, som skrånar frå nordaust ned til flata ved vegen i sørvest. Flata som skrånar består av faste massar og relativt fin undergrunn.

Det vart grave tre sjakter, sjakt 18-20. Sjakt 18 og 19 ligg på den tørre flata som skrånar ned mot vegen, her er noko skrint og undergrunn består av raudbrun siltblanda sand med synleg berg enkelte stader. Medan sjakt 20 A og B (hoppa nokon meter grunna dårlege forhold) ligg innerst på det tørraste punktet på den myrlende flata ved vegen. Der fanst berre myrjord med påførd storstein og tremateriale.

Figur 30. Oversynskart område 4 (gnr. 27, bnr. 9).

Figur 31. Oversynsbilete område 4 (gnr. 27, bnr. 9), teke mot NA.

Figur 32. Oversynsbilete sjakt 19 område 4 (gnr. 27, bnr. 9), teke mot SV.

Figur 33. Sjakt 20 i område 4 (gnr. 27, bnr. 9) med påførde massar over myr, teke mot VNV.

7.3.5 Område 5 - eigedom gnr. 27, bnr. 10

Område 5 ligg i dyrka mark på eigedom gnr. 27, bnr. 10, like sør for område 4. Området grensar til Ådlandsvegen i nord, til kommunal veg i aust, til gnr. 27, bnr. 21 i vest og til gnr. 27, bnr. 140 i sør. Terrenget er myrlendt og område består av ei flate som ligg i nedkant av ein trekledd forhøgning, tett på veggen. Det går og ein lågspent straumleidning med master på skrå over området frå nordvest mot sør-søraust.

I området vart det grave ei sjakt (sjakt 21 A,B,C), vi valde og hoppa nokon meter grunna mellom anna ein stor kisteveite i 21A, og ein veite i 21B. Massene i sjakta består elles av myrjord, nokre stader er eit tynt lag med gråblå fin vatnpåvirka silt, deretter berg. Dei eksponerte veitene vart dekt med vegduk og stein før sjakta vart lagt igjen.

Figur 34. Oversynskart område 5 (gnr. 27, bnr. 10).

Figur 35. Oversynsbilete område 5 (gnr. 27, bnr. 10), teke mot ASA.

Figur 36. Oversynsbilete område 5 (gnr. 27, bnr. 10) med sjakt 21 A,B,C, teke mot NV.

8. KONKLUSJON

Den arkeologiske registreringa i samband med detaljregulering for Fv 245 mellom Fosse og Moldekleiv i Meland kommune, vart gjennomført i perioden 13.-22. november 2017. Det er frå før kjend ein automatisk freda steinalderbuplass (Id 151124) sør i planområdet. Ved undersøkinga vart det ikkje gjort nye funn som kjem inn under § 4 i kulturminnelova.

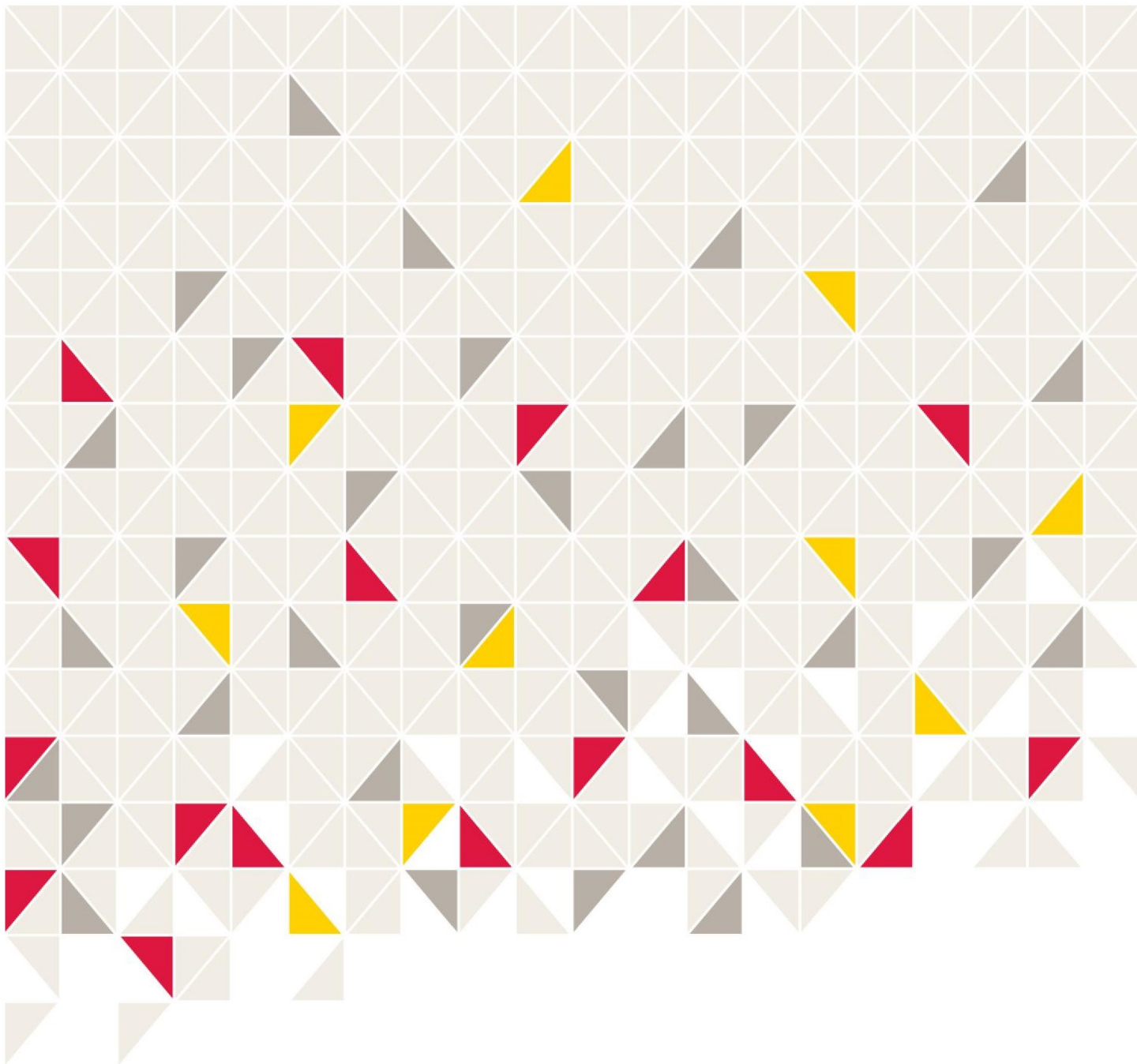
LITTERATUR

Lohne, Ø. 2006: *SeaCurve_v1 – Teoretisk berekning av strandforskyvningskurver i Hordaland frå UTM koordinater (excel-ark)*.

Riksantikvaren sin kulturminnedatabase «Askeladden» (<http://askeladden.ra.no/>).

Rommundset, A. 2005: *Strandforskyvning og isavsmelting i midtre Hardanger*. Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen.

Vasskog, K. 2006: *Holosen strandforskyvning på sørlige Bømlo*. Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen.

**HORDALAND
FYLKESKOMMUNE**

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

